

Pordány Sarolta

„ANDRAGÓGIA FELSŐFOKON”
ÖSSZEFOGLALÓ ÉS JAVASLATOK – EGYSÉGBE
SZERKESZTVE A HOZZÁSZÓLÓK KIEGÉSZÍTÉSEIVEL

Hozzászólók: Cserné Adermann Gizella, Farkas Éva, Juhász Erika,
Kovács Ilma, Maróti Andor

A diplomás andragógusok képzését végző felsőoktatási intézmények közül hét képzőhelyről hangzott el helyzetelemzés azon a szakmai fórumon, amelyet 2011. november 7-én, Budapesten tartott 19 szakember részvételével A Felnőttképzés Fejlesztéséért Egyesület (alapítva: 2004-ben). A meghívott felsőoktatási intézmények, Debrecen, Pécs, Szeged, Budapest (ELTE), Baja, Kaposvár, Dunaújváros andragógiai tanszékeinek, intézeteinek vezetői, munkatársai ismertették a náluk folyó képzés struktúráját. *Az andragógia alapszaknak (BSc) négy szakirányát akkreditálták, ezek a következők: felnőttképzési szervező, személyügyi szervező, művelődésszervező és emberi erőforrás tanácsadó. Az alapszakra épülő mesterszakok: Andragógia MA, Emberi erőforrás fejlesztő és tanácsadó MA és a Kulturális mediátor MA.*¹ A beszámolók kitértek a tanszékek tárgyi, személyi feltételeire is.

Az elhangzottakból kitűnt, hogy az elmúlt öt év alatt kialakult egy új típusú andragógiai felsőoktatási kínálat hazánkban, s ennek köszönhetően 19 képzőhelyen folyik nappali és levelező tagozaton *andragógiai felsőfokú képzés.*² A képzőhelyek tárgyi és személyi feltételrendszere nagyon eltér egymástól, de valamennyi képzőhelyen kialakult egy differenciált, a helyi igényeket és a hallgatói jelentkezéseket is figyelembe vevő andragógiai képzési struktúra. Az andragógia tanszékek kevésnek mondható közös vonásából az a legjellegzetesebb, hogy valamennyi számottevő anyagi hasznot termel anyaintézményének elsősorban a levelező tagozatos és a *felsőfokú szakképzés*³ hallgatók tandíjbefizetéseiből.⁴

Az andragógus diplomát adó képzésekről egyértelműen megállapítható, hogy keresettek, a tanulói létszám az elmúlt években országos szinten magas volt, különösen a levelező és az OKJ képzések tekintetében. A felnőtt tanulási piacon több szakmai csoport számára is „eladható” képzés az andragógia. Az elmúlt években a tanszékek vezetői és munkatársai feltárták és kialakították térségi kapcsolatrendszerüket, így helyileg is meglehetősen beágyazottak az andragógus képzések, jók a tanszékek kapcsolatai gazdasági, társadalmi környezetükkel.

Mindebből következően felvethető a kérdés, hogy szükséges-e egyáltalán bármilyen kormányzati beavatkozás, stratégiaváltás, létszámkeret-változtatás az andragógusok képzését végző tanszékek, intézetek jelenleg már megszilárdultnak mondható szervezeti egységeiben? A kérdés jogosságát a képzés kuriozitása

¹Cserné Adermann Gizella pontosította az eredeti szöveget.

²Juhász Erika nyelvi pontosítása.

³Juhász Erika nyelvi pontosítása.

⁴Cserné Adermann Gizella pontosítása: *A „bevétermelő” képzéseket nem érdemes a levelezővel azonosítani, mert nem tagozat szerint termelnek jövedelmet az intézménynek, hanem aszerint, hogy finanszírozott vagy költségterítéses formában tanulnak-e a hallgatók. Természetesen az állami finanszírozásból is van bevétele az intézménynek, de azt nem a hallgatók pénztárcája bánja...*

is megerősíti, ugyanis a hazai felnőttképzési, továbbképzési kínálatban egyértelműen „keresett”, az egyik legkeresettebb képzés-típusról van szó, amelyre igen magas pontszámmal (ELTE, DE, SZTE, PTE⁵) és meglehetősen alacsony pontszámmal is jelentkeznek tanulók, tehát széles társadalmi támogatottsággal bír a képzéstípus. Továbbá a legtöbb tanszék anyagi hasznot is termel a forráshiányos anyaintézményének, így nem tűnik világosnak, hogy miért érintett a pénzügyi megtakarításokra hivatkozó felsőoktatási át-szervezéseknél az andragógusok képzése.

Miközben a jelenlévő felsőoktatási szakemberek meglehetősen magabiztossággal nyilatkoztak képzésük jelenéről (van olyan intézmény, ahol 500 felnőtt levelező tagozatos hallgató végzi tanulmányait), minden felszólalásban megjelent a tanulói létszámcsökkenés vagy a fizetőképes és a fizetni nem képes tanulók közötti arányeltolódás miatti, jogos félelem és aggodalom a jövőtől. Egyetértés volt abban, hogy elébe kellene menni a belátható gyorsasággal megérkező demográfiai létszámcsökkenésnek a nappali képzések tekintetében, és többen is – különösen a kisebb főiskolák tanszékeiről – struktúraváltási kényszerhelyzetről is értekeztek.

A továbbiakban arra a kérdésre kerestük a választ, hogy mivel lehet indokolni az andragógus képzés jövőbeli szükségességét. A jelenlévő szakemberek, alkalmazkodva a politikai közbeszéd trendjéhez, elsősorban a foglalkoztathatóság aspektusából adtak választ a kérdésre. Úgy tapasztalták a hallgatók visszajelzéseiből,⁶ hogy a nappali szakosok piacképes tudással rendelkeznek, a levelezők pedig már eleve foglalkoztatottak, és munkaerő-piaci pozíciójuk megerősítése céljából vállalják a tanulást, diplomaszerezést. Több esetben elmondták a hozzászólók, hogy bizalmatlanságot, rosszindulatot tapasztalnak különösen a vállalkozói szektorban az andragógus szakmával kapcsolatban, de a felsőoktatási intézményeken belül sem egységesen pozitív a megítélés. A végzett hallgatóktól többnyire azonnal hasznosítható gyakorlati ismereteket kérnek számon, így a képzés eltolódott a foglalkoztatók által megkövetelni vélt praktikum irányába. Ezen a ponton jelenik meg egy feloldhatatlannak tűnő ellentmondás:⁷ a felsőoktatási intézmények viszonylatában kifejezetten sikeresnek mondható, több szempontból irigyelt, mert nagyon keresett, andragógus képzés a munka és a szakmák világában már nem kap kellő elismerést, az andragógus végzettségüket nem keresik a munkaadók, tudásukat nem építik be mindennapi tevékenységükbe, a diplomát szerettek pedig más munkakörökben alkalmazzák.⁸

Többen felvetették, hogy a kormányzati beavatkozás inkább a munkaerőpiac oldalán történjen és ne a felsőoktatásban, például legyen olyan munkajogi előírás, amely alapján bizonyos munkakörök kizárólag andragógus végzettséggel lesznek betölthetők.⁹

A szakmai vitában újabb fordulat következett akkor, amikor a hazai felnőttképzés fejlesztéséért tevékenykedő civil szervezet vezetője visszaterelte a foglalkoztathatóság területéről a vitát a felsőoktatás tudományos világába, és számon kérte az egyetemek képviselőitől az andragógus képzés tartalmi megújításának, megerősítésének elmaradt feladatait, valamint a tudományos közbeszéd aktív alakítását. Kifogásolta az andragógiai kutatások, publikációk alacsony számát, különösen a filozófiai, terminológiai alapozás

⁵Juhász Erika tartalmi pontosításával.

⁶Juhász Erika: „... amit a *Diplomás Pályakövetési Rendszer (DPR) igazol*”.

⁷Kovács Ilma: „Nem lenne fontos *feloldhatatlannak*’ nevezni az ellentmondást, hiszen közös gondolataink éppen abban az irányban fogalmazódnak meg, hogy hol lehet keresni a megoldást.

⁸Juhász Erika megjegyzése: „*Ilyen állítás nem hangzott el a kerekasztal-beszélgetésen, és nagyon negatív!*”

⁹Farkas Éva megjegyzése: „*Jogos igény, hogy az évente kb. 600 ezer felnőtt (2010-ben 652.569 fő vett részt a statisztikai adatok alapján felnőttképzésben) részére nyújtott felnőttképzési programokat és szolgáltatásokat hozzáértő szakemberek szervezzék és nyújtsák.*”

hazai megerősítésének hiányát, az oktatók, kutatók ezen a területen mutatott restségét.¹⁰ Válaszként a képzőhelyek több esetben jelezték, hogy az oktatói kapacitásuk szűkössége és az alacsony óraadói díjak miatt nincs megfelelő lehetőségük az elméleti munka nagymértékű megerősítésére. Az oktatás napi rutinja mellett igen nehéz kutatói feladatokat is végezni, bár több helyen már létrejöttek kutatásra alkalmas szervezeti egységek is. A doktori képzések elindulása is javíthat ezen a helyzeten.

Mindebből arra a következtetésre hajlottak a résztvevők, hogy a hazai andragógia kiépülőben lévő felsőoktatási hálózatát nem gyengíteni, hanem megerősíteni szükséges kormányzati intézkedésekkel. Az alábbi területeken lenne mód a szakterület megerősítésére: andragógiai kutatások finanszírozása, szakmai folyóiratok, online kiadványok támogatása, az oktatói létszám megerősítése, a képzések minőségének javítása, nemzetközi kapcsolatok építésének támogatása, külföldi előadók meghívásának finanszírozása az Európai Unió források bevonásával.

A szakmai vitából kitűnt, hogy van még egy további feladata a hazai andragógia-oktatást végzőknek, mégpedig annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy maradjon-e a jelenleg használatos tág fogalomértelmezés. A széles spektrumú képzés, túlképzés ugyanis annak a felfogásnak köszönhetően indult el, mely szerint a személyügyi szervezőtől, a kulturális mediátorig legalább hat-hét szakmacsoport is andragógusként azonosítható. Több képzőhely további tudományterületek és foglalkozási csoportok számára is megnyitná a képzést (turizmus, vidékfejlesztés stb.). A másik alternatíva, hogy kidolgozunk egy szikárabb, jobban körülírt, pontosabban definiált andragógus fogalmat, és ennek megfelelően megtisztítjuk a képzési kínálatot, nagyobb teret biztosítva a felnőttkori tanulást segítő tudományos tartalmak és gyakorlat számára. Ideje lenne nagyobb figyelmet fordítani képzéseink nemzetközi kompatibilitására is.

A mintegy négy órán át tartó szakmai kerekasztal-beszélgetés összefoglalója nem az elhangzottak szövegszerű feldolgozását tartalmazza, hanem azokból levont összesítő gondolatokat. A szervező egyesület azzal a kéréssel fordult a résztvevőkhöz, hogy pontosítsák, árnyalják az összefoglalóban megjelent gondolatokat, hogy az így „összeadott tudás” eredményét nyilvánosságra hozhassuk.¹¹

Maróti Andor

Megjegyzések az Andragógia felsőfokon címmel megrendezett szakmai vita összefoglalójához

Az andragógia-szakon végzetek elhelyezkedési nehézségeiről abban a vonatkozásban kell szólni, hogy itt olyan munkaterületről van szó, amelyik most válik sajátos felkészültséget igénylő értelmiségi foglalkozássá, és ez a sajátos képzettség a gyakorlatban már dolgozók nagy részénél egyelőre nincs meg. Ezért érthetően jelentkezik bizonyos feszültség az elméleti-módszertani alapozottság nélküli gyakorlat és az új alapokat már megszerzők között. Azt ugyan illuzórikus lenne megkövetelni, hogy az andragógiai képzettség nélkül dolgozók szerezzék meg pótlólag ezt a szakmai kvalifikációt, azt azonban jogszabályba lehetne foglaltatni, hogy ezen a pályán a gyorsan változó körülmények miatt rendszeres továbbképzés szükséges, és ennek a

---

¹⁰Juhász Erika pontosítása: „Többen elmondtuk, hogy azért számos eredmény van ezen a területen, több kötet sorozat, folyóirat foglalkozik folyamatosan felnőttképzési témákkal, csak ezek összehangolására, nagyobb fokú strukturálására van szükség. A doktori képzés pedig jelenlegi formájában 1993 óta zajlik, és termeli ki a doktori fokozatos kutatókat, oktatókat, mint ahogy mi az asztal körül mind ilyen andragógiai témájú doktori disszertációval rendelkezünk!”

¹¹Eredeti szándék szerint javaslatokat szándékoztunk küldeni az illetékes döntéshozóknak, de a hozzászólások alapján ezt elvetettük.

keretein belül (ami lehetne e-learning is) a gyakorlatban dolgozók sajátítsák el a szakterület újabb eredményeit. (A továbbképzés szükségességét a szakképzettek számára is elő lehetne írni.)

Ami a szakon belüli differenciáltságot illeti, ott kezdeményezni lehetne, hogy szakmai vita tisztázza, melyek azok a területek, amelyek andragógiai felkészültséget igényelnek, és melyek azok, amelyek nem tartoznak ide. Ennek eldöntéséhez azonban azt is meg kellene határozni, hogy az egyes szakirányokon milyen vonatkozásban, hogyan kell érvényesíteni ezt a felkészültséget. Szerintem ezt a problémát a felnőttoktatás szakértői között kell megvitatni ... Azt, hogy a képzésben hol melyik szakirányt indítják, már az egyes felsőoktatási intézményekre lehet bízni.

Az elkészült összefoglalásban van egy ellentmondás, amit fel kellene oldani. A szakképzés elterjedtségére és a rá jelentkezők nagy számára utalva „széles társadalmi támogatottságot” említ, emellett azonban panaszolja, hogy sem a felsőoktatási intézményeken belül, sem pedig „a munka és a szakmák világában” az andragógia „nem kap kellő elismerést”. (Eszert még sincs „széles társadalmi támogatottsága”?)

Az összefoglalás indokoltan említi meg, hogy az andragógiáról nincs nálunk „tudományos közbeszéd”. Bár létezik az MTA Andragógiai Albizottsága, de az ott elhangzottaknak nincs szélesebb körű nyilvánossága.

Emlékezve arra, hogy a népművelés-szakkal szemben ugyanez volt tapasztalható, megállapítható, hogy minden új képzési területtel szemben szükségszerű az ellenállás, amely korábban nem igényelt sajátos felsőfokú képzettséget. Az ellenvéleményen levők vagy azt hangoztatják, hogy más felsőfokú végzettség is elegendő (például a pedagógia, vagy bármely más szak), vagy pedig azt mondják, hogy ennek ellátásához elég a gyakorlati tapasztalat, akár magasabb szintű képzettség nélkül is. Ezt az ellenállást úgy lehet megszüntetni, ha a szóba jöhető munkakörök esetében meg tudjuk mondani, miért nélkülözhetetlen a feladatainak ellátásához az andragógia. Emellett azt is bizonyítani kell, hogy ez az alap valóban magas szintű, elméletileg kiérlelt és a nemzetközi szakirodalommal alátámasztott.

Itt az összefoglalás indokoltan emelte ki a kutatások fontosságát. Az az érvelés azonban kevésbé helytálló, hogy sok eredmény van már ezen a területen, csak a koordináltságuk hiányzik. Igaz ugyan, hogy vannak felnőttképzésről szóló tanulmányok, de a többségük a jelenségek szintjén marad, azokat százalékos arányaikban megkülönböztető állapotfelmérés. Mások bizonyos elveket ismertetnek a külföldi szakirodalom alapján. Hiányoznak a tanítási-tanulási folyamatokat elemző vizsgálatok, a problémákat összefüggéseikben feltáró tanulmányok. És nincs szisztematikus kutatási program, mert a felnőttoktatásnak Magyarországon nincs kutatási bázisa, kutató intézménye. Nem véletlen, hogy nincs elméleti folyóirata és az elméletet átfogóan tárgyaló könyvkiadása. Ha a felnőttoktatást nem a gyermek- és ifjúkorúak iskolai tanításának pótlásaként és a munkanélküliek képzéseként fogjuk fel, hanem az élethosszig tartó tanulás fő területeként, amelyhez a fiatalok iskolai oktatása csak az alapot adja meg, akkor tarthatatlan az andragógia elhanyagoltsága a szervezett tudományos kutatás és a publikációs lehetőségek vonatkozásában. És ha elfogadjuk, hogy ez a terület kulcsa az ország gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális fejlődésének, akkor nem mellőzhető a felnőttoktatás kutatása sem. Bár a felsőoktatásban andragógiát tanítók szükségszerűen kell, hogy foglalkozzanak bizonyos témák kutatásával, de ez mindig az oktatás mellékterméke marad, másrészt az oktatók túlterheltsége miatt az erre fordítható idő nagyon szűkös lesz. Ezért tehát a kutatás főfoglalkozásban dolgozókat igényel.

Az összefoglalás általánosítja, hogy a képzéssel foglalkozó tanszékek kapcsolatai jók. Fölmerül a kérdés, hogy akkor miért van ellenállás a munkájukkal szemben az intézményen belül és kívül is?

Ahol az összefoglalás azt említi meg, hogy a munkahelyek azonnal alkalmazható tudást várnak a szakon végzettektől, és emiatt a képzés gyakorlati irányban tolódott el, ott konkrétan kellene megfogalmazni, hogy ez az „eltolódás” miben mutatkozik meg.

Az esetleges létszámcsökkentés miatti aggodalom szerintem nem teljesen helytálló. Pénzügyi szempontból igen, és a nagyarányú leépítés az oktatói létszám csökkentését is előidézhetheti; de a tömeges oktatás óhatatlanul a minőség rovására megy, a kisebb hallgatói létszám viszont lehetővé teszi az intenzív munkát, a személyre szóló készség- és képességfejlesztést. Ez a folyamat tehát kétoldalú.

Az összefoglaló szövege szerint a levelező hallgatók „már meglévő munkaerő-piaci pozíciójuk erősítését” várják a szakképzéstől. Nem tudom, máshol mi a helyzet, de amíg az ELTE-n tanítottam, ott a levelező tagozatosoknak mintegy 90%-a nem felnőttoktatási és közművelődési munkakörben dolgozott. Az idézett állítás tehát legfeljebb átvitt értelemben volt ott helytálló, a majdani elhelyezkedés reményére vonatkoztatva. De ez a nappali tagozatosokra is érvényes.

Ha ezek után össze akarom foglalni a tennivalókat, akkor a következőket említhetem meg:

- A felnőttoktatás társadalmi jelentőségének és az andragógiai képzés szükségességének hangsúlyozása érdekében emlékeztetni kell „az egész életen át tartó tanulás” világszerte elismert voltára. Arra, hogy a gyorsan változó valóság és a szélesedő nemzetközi kapcsolatok elengedhetlenné teszik az oktatásnak, mint állandóan megújulni képes rendszernek a működtetését. Ebben az egyes szektorok hagyományos rendje fokozatosan megváltozik: a fiatalok iskolai oktatásáról a hangsúly a felnőtt korúak képzésére és továbbképzésére kerül át, közben az ifjúság iskolázása ennek megalapozója és előkészítője kell, hogy legyen. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy a tananyag reprodukív tanulása helyett az önálló tanulásra való készségek kialakítása lesz az iskolai oktatás végső célja.
- Ennek érdekében a pedagógusok képzésében is meg kell jelennie az andragógia alapelemeit ismertető oktatásnak, az egész életen át tartó tanulás szükségletét elemző feldolgozásnak. Ennek megfelelően erősíteni kell a felsőoktatásban kialakult andragógiai képzést. Elsősorban minőségi szempontból. Feltétele a tananyag tudományos alapjainak továbbfejlesztése. Tárthatatlan, hogy a felnőttoktatásnak Magyarországon még nincs tudományos kutató intézete, az elméleti tanulmányokat nyilvánosságra hozó folyóirata és rendszeres könyvkiadása. E hiány pótlása az oktatáspolitikai feladata.
- Az Európai Unióhoz tartozásunk szükségessé teszi a felnőttoktatás nemzetközi kapcsolatainak erősítését, a nemzetközi információcserében való aktív részvételünket. Vonatkozik ez jelenlétünkre nemcsak a konferenciákon, de az idegen nyelvű publikációkban is, egyrészt a legjobb külföldi eredmények hazai terjesztésében, másrészt a hazai kutatási és gyakorlati eredmények külföldi terjesztésében. Törekedni kell arra, hogy az andragógia legkiválóbb külföldi szakértői Magyarországon is előadjanak, meghívást kapjanak az egyetemi oktatásban való részvételre. Hatása akkor lenne, ha ez nem maradna alkalomszerű, hanem tervezett sorozatban rendszerré válik.
- Mindezeket figyelembe véve megoldandó a felnőttoktatás hazai szervezeteinek ma még hiányzó együttműködése az andragógiában kialakult elméleti-módszertani szemlélet alapján. Ennek feltétele, hogy a vállalt feladatok tekintetében indokoltan elkülönülő szervezetek és intézmények dolgozói rendszeres továbbképzésben sajátítsák el az andragógia eredményeit, és jussanak el egy közösen elfogadott szakmai szemlélet alkalmazásához, amelynek alapján feltárulhatnak azok a feladatok, amelyeknek az eredményes megoldása feltételezi több szervezet és intézmény közös munkáját.